

Посебно је занимљиво што у овој књизи постоји и виртуелни дио. Наиме, на web сајту: www.pronadjipravo.com, налазе се линкови (везе) ка свим интернет презентацијама, наведеним и описаним у књизи. На овом сајту иначе се може пронаћи мноштво података, релевантних за сваког правника. Информације на њему се редовно ажурирају најновијим вијестима из области права.

Књига „Интернет водич за правнике“, биће од велике помоћи онима који истражују неку област права или настоје да дођу до неке информације, прописа, одлуке државног органа. Такође, она нуди одговоре на питања како доћи до информација о правним факултетима, правосудним и другим државним органима, публикацијама из области права и другој правној литератури.

У предстојећем процесу европских интеграција и хармонизације, способност домаћих правника да пронађу оригиналне текстове прописа у базама података институција Европске уније и преузму их, биће питање елементарне професионалне оспособљености.

Разноврсни прописи међународног права, закључивањем међународних уговора и ступањем државе у све врсте интеграција постају обавезујући, самим тим и интересантни за нас, тако да морају бити праћени од стране правне струке. Домаћа правна теорија и пракса мора их пажљиво анализирати и примијенити у нашем правном систему на адекватан и цјелисходан начин. Предуслов за то, јесте знање о томе гдје се конкретни подаци могу наћи и како преузети са мреже. Ова књига је корисна и у том смислу, јер нуди објашњења мноштва web портала релевантних међународних институција, државних органа страних земаља, универзитета, адвокатских комора, електронских правних ревија и библиотека.

Писана на јасан, али стручан начин, прилагођена је тако да и читаоцима са мањим информатичким знањима омогући релативно успјешно коришћење наведених информација. Дакле, ова књига је припремљена како за све оне који се први пут сусријећу са компјутерима и мрежним комуникацијама, тако и за оне са више компјутерског искуства.

Дражен Церовић

Џозеф Рац

Етика у јавном домену, Огледи из моралности права и политике

(ЦИД, Подгорица)

У издању угледне издавачке куће ЦИД, прије неколико мјесеци објављена је занимљива књига „Етика у јавном домену, Огледи из моралности права и политике“.

Аутор књиге је Џозеф Рац (Joseph Raz), научник који је у последњих двадесет година израстао у једног од највећих теоретичара и аналитичара из области теорија о моралу и политици. Правна, морална, и политичка филозофија су основне области његовог рада. Његов оштар, довитљив и енергичан стил писања чини ово дјело врло интересантним у двије равни.

С једне стране, ова књига се бави питањима *етишке добробити*, а с друге стране, разјашњава *релације између права и морала*. Уједно, то су и наслови два сегмента овог значајног дјела (Дио 1 – „Етика добробити: Политичке импликације“; Дио 2 – „Између права и моралности“).

Садржину књиге чини квалитетна компилација ауторових огледа, којима се илуструје примјена општих гледишта о моралности и праву на политичке и правничке проблеме. Џозеф Рац је при изради ових огледа, очито на располагању имао обиље моралних и правних дилема, које се тичу политике и права, како у данашњем времену, тако и у свим временима од када постоје политика и право. Богат материјал за истраживање, дао му је прилику да на крајње репрезентативан начин опише неке од тих етичких и моралних дилема које се редовно јављају у праву и политици.

Као и код већине комплексних тема, читање ове књиге намеће нам утисак да се пред аутором (али и читаоцем), убрзо након почетка анализирања конкретног проблема, отвара читав низ питања и проблема, који нису били антиципирани на почетку. То је закључак и аутора ове књиге, који ипак констатује да је општи приступ, који је слиједио из претходних његових радова, био у основи подесан да се примијени и на ове, нове теоријске дилеме и тешкоће.

Резултат такве методологије рада на овим огледима, јесте чињеница да је опште гледиште за које се аутор залаже обогаћено и ојачано новим разматрањима и закључцима.

У огледима у првом дијелу ове књиге, који се зове „Етика добробити: политичке импликације“, брани се став, по којем је смисао политичке моралности првенствено бављење заштитом и унапређивањем добробити људи. Овај став Џозеф Рац је прихватио још раније, у свом дјелу *The Morality of Freedom (Моралности слобогe)*. У уводним огледима аутор испитује појам добробити и начине на које други људи могу или не могу служити човјековој добробити. Такође, испитује се појам индивидуалне добробити и односа које она има према правима и поготову према дужностима.

У овом сегменту књиге испитују се и два важна аспекта добробити, која имају далекосежне политичке импликације. То су *значај чланства у групи* – улога припадања у добробити и *импликација активног карактера добробити*, заправо чињенице да се она (добробит) у великој мјери састоји од успјешних активности.

Активни аспект добробити побуђује витална питања у вези са политикама које теже да унаприједи благостање људи. Ако се добробит људи може само остварити њиховим сопственим активностима, шта могу други људи учинити за њих? Треба ли људе препустити њиховој судбини – да се докажу тако што ће савладати сваку тешкоћу која им се нађе на путу. Ако кажемо да животи људи не би требало да буду ни потпуно лишени изазова нити препуни страшних изазова, да ли нас у томе руководи ма које принципијелно схватање некаквог *via media*, или само плитка жеља за компромисом? Или можда жеља и за једним и за другим? Питање припадања од суштинског значаја је за проблеме граница толеранције и за наше ставове о разноликости и плурализму, сматра аутор.

У огледима из првог дијела ове књиге такође се испитују неки аспекти добробити и моралних и политичких импликација добробити на претпоставку да су унапређење и заштита добробити главни задатак политичке акције. Аутор наводи чињеницу да што је више слиједио импликације ове претпоставке, то је више сумњао да ли добробит може имати главну улогу у етици, која јој се понекад приписивала. Он констатује да је унапређење добробити још увијек главни етички пропис јавног дјеловања. Међутим, закључује да се етика у ширем смислу не може објаснити само преко бриге за добробит. Дилеме тог типа, провлаче се цијелим текстом ове занимљиве књиге и изазивају низ других питања, која превазилазе опсег тема о којима се у њој расправља.

Наредни дио огледа у овој књизи посвећен је сумњи у моћ филозофије или теорије да обезбиједи одређене одговоре на питања са којима се суочавамо у политици. По питању недоумице да ли било која теорија правде може да обезбиједи конкретно упутство за рјешавање свих проблема који се јаве у политици, аутор не бјежи од прибјегавања рационалној расправи или пак политичкој теорији. Међутим, скептик је у погледу успјешности и дјелотворности неког вида универзалне теорије у овом контексту.

У другом дијелу књиге „Етика у јавном домену, огледи из моралности права и политике“ аутор третира питања описа природе права. Ту констатује да се право најбоље може разумјети наспрам позадине политичког друштва, које пролази различите процесе од јавне расправе и страначких притисака, до конкретних радњи и одлука које се сматрају обавезујућим у том друштву. Право напросто представља стандарде који су достигли извјестан степен зрелости и потврђености у том процесу.

У центру пажње овог сегмента књиге је *однос између њрава и морала*. Постоје суштинске везе између правних појмова и моралних појмова, те између права и морала. Питање је какве су то

везе. Кроз наредне огледе о овој теми, аутор даје интересантне одговоре и на ова питања, при томе избјегавајући форсирање приступа *све или ништа*, карактеристично за раније теоретичаре који су се бавили овом темом.

Аргументи у овој књизи изнесени су на конструктиван, а не полемичан начин, тако да они могу помоћи да се разјасне гледишта о етици у јавном домену, која се прилично различито схватају у теорији. У томе и јесте значај књиге која се налази пред читаоцима.

Дражен Церовић

Ратко Марковић

Управно право

(друго поправљено и проширено издање, „Слово“, а.д., Краљево 2002, стр. 625)

Зоран Томић

Управно право (систем)

(четврто дотерано издање, „Службени лист СРЈ“, Београд 2002, стр. 591)

ДВА УЦБЕНИКА УПРАВНОГ ПРАВА

I.

У живописном италијанском граду Болоњи, иначе најстаријем универзитетском центру на свету (универзитет *Alma mater studiorum* основан је пре хиљаду година, тачније 1088), средином 1999. године састали су се европски министри образовања и усвојили основе стратегије универзитетске реформе под насловом „Европска зона високог образовања“. У тој „Болоњској декларацији“, између осталог, налази се и пасус који се непосредно односи и на нашу земљу: „Врхунска важност образовања и образовне сарадње за развој и јачање стабилних, мирних и демократских друштава доживела је општу потврду, тим више ако се узме у обзир ситуација у Југоисточној Европи“.¹

Наша земља је и званично укључена у овај процес од 2003. године, на основу раније усвојеног документа Министарства просвете и спорта под називом „Високо образовање у Србији – Стратегија реформе“², у којем се као главни циљ (*mission statement*)

1 Упореди: www.aaen.edu.yu

2 Упореди: www.see-educoop.net